

Linguistica sine finibus

Estudis dedicats a Montserrat Batllori Dillet

Elisabeth Gibert-Sotelo, Isabel Pujol Payet,
Assumpció Rost Bagudanch, Teresa de Jesús Tro Morató
(eds.)

LINGUISTICA SINE FINIBUS

ESTUDIS DEDICATS A MONTSERRAT BATLLORI DILLET

Dades CIP recomanades per la Biblioteca de la UdG

CIP 806.0 LIN

Linguística sine finibus : estudis dedicats a Montserrat Batllori Dillet / Elisabeth Gibert-Sotelo, Isabel Pujol Payet, Assumpció Rost Bagudanch, Teresa de Jesús Tro Morató (eds.). – Girona : Universitat de Girona : Documenta Universitaria, 2023. – 578 pàgines : il·lustracions, taules, fotografies ; cm
ISBN 978-84-9984-671-2 (Document Universitaria).
ISBN 978-84-8458-668-5 (Universitat de Girona. Servei de Publicacions)

I. Gibert Sotelo, Elisabeth, editor literari II. Pujol Payet, Isabel, editor literari III. Rost Bagudanch, Assumpció, editor literari IV. Tro Morató, Teresa de Jesús, editor literari 1. Batllori Dillet, Montse 2. Llibres homenatge 3. Lingüística històrica

CIP 806.0 LIN

Aquesta publicació és part del projecte I+D+i PID2021-123617NB-C42, finançat per MICIU/AEI/10.13039/501100011033 i per FEDER, UE.

En el seu finançament també hi han col·laborat la Facultat de Lletres i el Departament de Filologia i Comunicació de la Universitat de Girona.

Universitat de Girona
Facultat de Lletres

Universitat de Girona
**Departament de Filologia
i Comunicació**

© dels textos: els seus autors i autores
© de l'edició: Universitat de Girona
© de l'edició: Documenta Universitaria

ISBN Servei de Publicacions de la UdG: 978-84-8458-682-1

ISBN Documenta Universitaria: 978-84-9984-616-3

DOI: 10.33115/c/9788499846163_02

Girona, 2023

No es permet un ús comercial de l'obra original ni la generació d'obres derivades per altres persones que no siguin les propietàries dels drets. És la llicència més restrictiva ja que només permet que altres persones es descarreguin l'obra i la comparteixin amb altres sempre i quan en reconeixin l'autoria, però sense fer-ne modificacions ni ús comercial.

ÍNDIX

Prefaci	8
Sílvia Llach Carles	
Presentació	11
Elisabeth Gibert-Sotelo, Isabel Pujol Payet, Assumpció Rost Bagudanch, Teresa de Jesús Tro Morató	
Montserrat Batllori Dillet. Un referent en lingüística històrica.....	24
Maria Lluïsa Hernanz Carbó, Isabel Pujol Payet	

PRIMERA PART. Variació geolectal i variants romàniques

True and apparent satellite-framed Romance. Romansh and northern Italian varieties	55
Víctor Acedo-Matellán	
Possessius invariables en gènere en català septentrional	78
Carla Ferrerós Pagès, Francesc Roca Urgell	
Restrictive relative clauses in Acadian French	112
Virginia Hill	
Gradación graduada.....	144
María Mare	
Pronominal innovation and agreement patterns in European Portuguese dialects.....	168
Ana Maria Martins	
Cuestiones de variación diatópica y morfosintaxis histórica en la <i>Sintaxis hispanoamericana</i> de Kany.....	191
Carlos Sánchez Lancis	
Clitic climbing in modal constructions in Algerese Catalan.....	210
Ioanna Sitaridou, Tristan Lee	

SEGONA PART. Variació diacrònica

<i>E portava-li hom ·I· pali d'aur</i> . Pèrdua i supervivència d'un pronom impersonal.....	236
Anna Bartra-Kaufmann	

Derivación y diacronía. Variación morfohistórica en situaciones de competencia afijal.....	260
Cristina Buenafuentes de la Mata	
La fossilització de l'enclisi en preguntes exclamatives gramaticalitzades com a marcadors modals.....	284
Mar Massanell i Messalles	
De copulatives i clivellades.....	309
Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau Oliver	
On the role of text-type related constructions in the emergence of Medieval Spanish impersonal active <i>se</i>	330
Anne C. Wolfsgruber	

TERCERA PART. Història de la llengua

La crítica a la edición de 1884 del <i>Diccionario</i> de la Real Academia Española desde una óptica chilena	354
Maria Bargalló Escrivà	
La iberoromània oblidada. Aportacions científiques de l'Oficina Romànica a la internacionalització de l'aragonès i el gallec.....	371
Narcís Iglésias	

QUARTA PART. Estructura argumental: teoria i aplicacions

L'adquisició de <i>semblar</i> en català. Un experiment	395
Anna Gavarró Algueró, Sergi Jo Galí	
Configuració sintàctica i estructura argumental dels verbs psicològics impersonals del llatí.....	416
Jaume Mateu, Carles Royo	

CINQUENA PART. Anàlisi de corpus

El viatge d'Estefania de Requesens al castellà. Escripura femenina i variació lingüística al segle XVI	442
Glòria Claveria Nadal	
Contraste morfosintáctico y léxico-semántico a partir de un corpus bilingüe español-catalán de fraseologismos	460
Joseph García Rodríguez, Marta Prat Sabater	

Metàforas y creencias populares en los atlas lingüísticos. Los nombres del <i>padrastró del dedo</i>	486
Carolina Julià Luna	
De quan <i>NO</i> sembla més una afirmació que no pas una negació.....	513
Coloma Lleal Galceran	
La variació i la lingüística de corpus	529
Joan Torruella	
<i>Tabula gratulatoria</i>	548

PRESENTACIÓ

ELISABETH GIBERT-SOTELO, ISABEL PUJOL PAYET,
ASSUMPCIÓ ROST BAGUDANCH, TERESA DE JESÚS TRO MORATÓ
Editores

El volum que el lector té a les mans és un homenatge que companys i col·legues oferim a la Montserrat Batllori amb motiu de la seva jubilació en agraïment a tot el que ens ha regalat, tant en l'àmbit personal com en l'acadèmic. El títol de l'obra, *Linguística sine finibus*, és a dir, lingüística sense fronteres, vol ser un reflex de la concepció oberta de la recerca en lingüística que ella ha mantingut durant tota la seva trajectòria. Des dels seus inicis, la Montse s'ha caracteritzat per una mirada àmplia pel que fa als temes d'estudi que ha desenvolupat, així com els marcs teòrics i les metodologies utilitzats per interpretar les dades. Això l'ha portat a establir estrets vincles i col·laboracions amb experts nacionals i internacionals, molts dels quals participen avui com a autors d'aquestes pàgines.

El llibre s'inicia amb una semblança escrita per **Maria Lluïsa Hernanz Carbó i Isabel Pujol Payet** que resumeix les fites de la carrera professional de l'homenatjada. Tot seguit, el volum recull un conjunt de treballs originals que es vinculen amb les diferents àrees d'estudi a les quals la Montse ha dedicat la seva carrera, estructurats al voltant dels eixos temàtics següents: (i) variació geolectal i variants romàniques, (ii) variació diacrònica, (iii) història de la llengua, (iv) estructura argumental: teoria i aplicacions, i (v) anàlisi de corpus.

La primera part, *variació geolectal i variants romàniques*, aplega set contribucions dedicades a la descripció i anàlisi de certs fenòmens lingüístics que permeten obtenir una visió més acurada de la variació geolectal romànica, aspecte al qual la Montse va dedicar bona part de la seva brillant tasca acadèmica. La primera aportació, de **Víctor Acedo-Matellán**, se centra en les varietats romàniques parlades al nord d'Itàlia i en certes varietats del romanx parlades a l'est de Suïssa, les quals fan un ús extensiu de construccions de verb amb partícula, tret característic de les llengües de marc satèl·lit en la coneguda tipologia dels esdeveniments de moviment (Talmy 2000). Acedo-Matellán mostra que la naturalesa d'aquestes construccions no és la mateixa en els dos sistemes lingüístics analitzats: mentre que en romanx la presència de la partícula és necessària, en les varietats del nord d'Itàlia el verb pot codificar la direccionalitat per si mateix. S'ofereix una explicació formal d'aquest contrast, segons la qual les varietats romanxes i les varietats romàniques del nord d'Itàlia lexicalitzen l'estructura associada a aquestes construccions de manera diferent. L'estudi conclou que només en el cas del romanx pot considerar-se que els verbs amb partícula exhibeixen el patró de marc satèl·lit, fet que s'associa al contacte del romanx amb el germànic.

Carla Ferrerós Pagès i **Francesc Roca Urgell**, per la seva banda, analitzen una construcció nominal característica d'algunes varietats del català nord-oriental, documentada essencialment en àrees del Gironès i de l'Empordà, en què el determinant va seguit d'un possessiu invariable en gènere (per exemple, *la meu mare*). Els autors comparen els sistemes de possessius en les llengües romàniques i distingeixen dos grups de llengües depenent de si disposen o no d'un paradigma de formes àtones o reduïdes (vegeu Batllori 1998, entre d'altres). Pel que fa al català, tot i que el sistema té moltes similituds amb el del francès i l'espanyol, presenta algunes particularitats si tenim en compte els diferents tipus de possessius i les posicions sintàctiques amb les quals s'associen. En aquest sentit, el català presentaria els tres tipus de possessius proposats per Cardinaletti (1998): forts, febles i clítics. Seguint aquesta tipologia, els autors proposen que el possessiu invariable en gènere de les construccions analitzades es correspon amb un possessiu feble.

El treball de **Virginia Hill** es fixa en les peculiaritats de les relatives restrictives del francès acadià, focalitzant-se en dades dels parlants de

New Brunswick, Canadà. En aquesta varietat, les relatives restrictives presenten les característiques següents: (a) han generalitzat *que* ‘que’ en lloc de *où* ‘on’ com a relatiu complementador, (b) tendeixen a eliminar el complementador *que*, (c) permeten que en els sintagmes preposicionals la preposició se separi del seu complement i (d) poden no mantenir la concordança subjecte-verb quan hi ha relativització des de la posició de subjecte. L'autora explica aquestes peculiaritats a partir d'una perspectiva formal, tasca que no s'havia dut a terme amb anterioritat. La seva proposta és que el francès acadià permet la derivació d'aquestes construccions tant a través d'un mecanisme d'ascens com a través d'un d'aparellament, a diferència del francès estàndard, que ho fa sempre a través d'un mecanisme d'ascens. El francès acadià, per tant, constitueix un cas d'estudi que mostra que els mecanismes d'ascens i d'aparellament poden coexistir en una mateixa llengua.

María Mare dedica la seva contribució a les seqüències de l'espanyol que mostren duplicació pel que fa a l'expressió del grau, tals com *más después* ‘més després’ o *muy mucho* ‘molt molt’. Prenent com a marc teòric el model de la morfologia distribuïda, i tenint molt present la proposta de Batllori (2016) pel que fa al doble marcatge de la negació en espanyol i en català, l'autora conclou que la *graduació graduada* pot correspondre's tant amb una estructura on la duplicació és semànticament vàdua com amb una estructura on hi ha una diferència d'èmfasi respecte de la forma simple. La proposta de Mare permet explicar la variació dialectal, però també la variació observada dins el mateix fenomen, ja que el fet d'optar per una estructura o una altra depèn, d'una banda, del tipus de varietat i, de l'altra, dels diversos elements involucrats en la seqüència en qüestió.

Ana Maria Martins aborda l'estudi dels pronoms *a gente* i *você*s dels dialectes portuguesos europeus a partir de les dades del *Corpus dialetal para o estudio da sintaxe* (CORDIAL-SIN). De fet, es basa en un treball previ (Martins i Nunes 2021), que caracteritza els pronoms del portuguès europeu i brasiler, i compara l'anàlisi referent als patrons de concordança pronominals amb el verb i un predicat secundari amb la presentada per altres propostes (concretament, Costa i Pereira 2013). El comportament de *a gente* i *você*s en diferents variants dialectals de Portugal mostra que aquestes formes pronominals estan subespecificades morfològicament pel que fa als trets de nombre i persona, la qual cosa explica de manera

més satisfactòria que perspectives anteriors la variació existent en els seus patrons de concordança.

El treball de **Carlos Sánchez Lancis** examina les estructures transitives de verbs de l'espanyol com *murmurar* (per exemple, *quien me murmure* 'quien murmure de mí'), *chismear* (*me chismean* 'chismean de mí'), *pensar* (*te pienso mucho* 'pienso mucho en ti') i *pelearse* (*las dos Hermanas se pelean el novio* 'se pelean por el novio'). El punt de partida de l'estudi són els exemples que Kany (1945) aporta d'aquests verbs en el seu llibre seminal *American-Spanish Syntax*. Les dades d'aquest autor es revisen a partir de corpus textuals diacrònics (CDH i CORDIAM) i sincrònics (CREA i CORPES XXI). La recerca de Sánchez conclou que la construcció transitiva en el cas del verb *murmurar* tindria el seu origen en autors de l'espanyol clàssic, des d'on s'hauria estès a l'espanyol d'Amèrica. En el cas del verb *chismear*, la documentació en estructures transitives només compta amb un exemple del segle XIX de l'espanyol del Perú, exemple que l'autor interpreta per analogia als casos del verb *murmurar*, seguint l'argumentació ja proposada per Kany. En contrast, els casos de les construccions transitives dels verbs *pensar* i *pelearse*, tot i l'escassetat documental dels exemples que ofereixen els corpus, haurien nascut en l'espanyol americà.

Ioanna Sitaridou i **Tristan Lee** enceten una investigació sobre la pujada de clítics en alguerès, una variant del català parlada a la ciutat de l'Alguer, al nord-oest de l'illa de Sardenya. En concret, es fixen en aquestes estructures en construccions modals. El corpus d'anàlisi està format per un conjunt d'enquestes realitzades a 15 parlants el maig de 2022, a més de la informació procedent de quatre corpus orals de l'alguerès de lliure accés que contenen gravacions de finals dels anys 90 fins la primera dècada del segle XXI. Les dades evidencien que en alguerès la pujada de clítics en construccions modals és obligatòria, tal com també passa en algunes varietats del català balear i en sard, a diferència del que mostren la major part de varietats del català, l'italià estàndard i l'espanyol, en què la pujada de clítics és opcional.

La segona part del volum, *variació diacrònica*, tracta un tema que ha sigut clau en l'activitat docent i investigadora de la Montse Batllori. S'hi recullen cinc treballs que aprofundeixen en diversos aspectes de la sintaxi

i morfologia històriques. El primer estudi, d'Anna Bartra-Kaufmann, té per objectiu examinar les propietats dels pronoms indefinits que s'han generat a partir de formes gramaticalitzades dels noms que designen l'ésser humà. Tot i que l'autora se centra en l'anàlisi del pronom català *hom*, ho fa des d'una perspectiva comparada amb altres llengües que tenen o han tingut elements equivalents, com el suec *man*, el francès *on* o l'espanyol antic *omne*, entre d'altres. La hipòtesi de partida és que la pervivència d'aquestes formes com a pronoms indefinits depèn dels seus trets formals i de la seva distribució sintàctica, així com de l'existència d'estructures competidores i fins i tot d'aspectes externs com l'ús o el registre. Es conclou que *hom* és una forma relativament anòmala dins el paradigma pronominal del català i que pot considerar-se un pronom dèbil (Cardinaletti & Starke 1999), això és, un element que se situa entre les formes pronominals plenes i els clítics.

Seguint les passes d'una investigació pionera de Batllori (1997-98) sobre la rivalitat afixal en substantius deadjectivals de qualitat, Cristina Buenafuentes de la Mata estableix les pautes metodològiques per a l'anàlisi de la competència d'afixos des d'una perspectiva diacrònica. En primer lloc, l'autora descriu la casuística de les situacions d'alternança de variants segons la qual distingeix tres escenaris diferents: (a) la concurrència etimològica, quan la rivalitat apareix ja en la llengua llatina; (b) la competència asíncrona, quan les variants sorgeixen en diferents etapes de la història; i (c) la competència sincrònica, quan els derivats es generen en el mateix període en la llengua romànica. En segon lloc, té en compte el desenvolupament dels dos patrons possibles en l'evolució de l'alternança: el patró de pèrdua d'una de les variants i el de conservació de les variants en competència. Finalment, el treball considera els factors que intervenen en la gènesi dels derivats, factors interns (foneticofonològics, morfològics, sintàctics, semàntics i lèxics) i externs (diacrònics, diatòpics i diastraticodiafàsics).

Mar Massanell i Messalles estudia l'enclisi pronominal a la forma conjugada del verb *voler* en preguntes exclamatives del tipus *Vols-te creure que...?!* o *Vols-t'hi jugar que...?!*, construccions que contravenen la gramàtica del català contemporani, però que són vives en determinats parlars i que eren vigents en català antic. A partir de l'anàlisi de les dades extretes del CICA, corresponents al període comprès entre el segle XIII

i el segle XVI, descriu les diverses possibilitats d'adjunció de clítics a la forma *vols*: l'enclisi en el context objecte d'atenció sembla força general i respondria a una estratègia expressiva. Els resultats concorden amb Batllori, Iglésias i Martins (2005). A partir d'aquestes dades, s'ofereix una explicació del fenomen en català contemporani que té com a base els processos de gramaticalització que han transformat aquestes construccions en marcadors modals o epistèmics i que s'haurien fossilitzat en certes variants dialectals.

Manuel Pérez Saldanya i **Gemma Rigau Oliver** dediquen el seu treball a la descripció i anàlisi de les construccions clivellades del català, en les quals un dels constituents de l'oració queda focalitzat i separat de la resta. Els autors, que assumeixen que les clivellades pròpiament dites són les que expressen focus contrastiu, mostren les diferències d'aquest tipus de construccions respecte d'altres construccions relacionades, com les copulatives identificatives o les clivellades amb focus informatiu, i n'ofereixen una anàlisi formal basada en l'aproximació cartogràfica a la perifèria esquerra oracional (cf. Belletti 2015, entre d'altres). La darrera part de l'estudi explora el procés de formació d'aquestes estructures. Es conclou que en català medieval no hi havia clivellades en sentit estricte, sinó construccions copulatives identificatives, i que de manera progressiva es van anar introduint canvis que van acabar generant les clivellades prototípiques, que són força recents.

Anne C. Wolfgruber examina el pas del *se* passiu al *se* impersonal actiu basant-se en la informació que proporciona la prosa jurídica pertanyent a tres furs medievals. Precisament, sosté que aquesta evolució s'inicia en la tradició discursiva dels textos legals, els quals mostren un predomini de les estructures llatines. Un dels factors determinants en el canvi seran les oracions subordinades que exigeixen que el clític aparegui en una posició preverbal. Així, l'autora explica el canvi lingüístic a partir del següent procés de gramaticalització: *se* reflexiu > *se* mitjà > *se* anticausatiu > *se* passiu > *se* impersonal.

La tercera part del llibre, *història de la llengua*, inclou dos estudis que posen el focus en el paper que han jugat algunes institucions rellevants en la regularització lingüística i la visibilització de determinades varietats en moments concrets de la història de la llengua. El primer és el capítol

de **Maria Bargalló Escrivà**, que se centra en la recepció de l'edició de 1884 del *Diccionario* de la Real Academia Española (RAE) a l'Amèrica Llatina. Es tracta d'una aproximació innovadora si tenim en compte que altres anàlisis d'aquesta mateixa edició del *Diccionario*, considerada una de les més rellevants, mostren un enfocament peninsular. Per aquest motiu resulta tan interessant explicar el punt de vista americà, sobretot tenint en compte l'existència d'una corrent crítica vers els dictats de la RAE durant els últims 25 anys del segle XIX. En concret, l'autora recull les objeccions dels xilens Miguel Luis Amunátegui Aldunate i Miguel Luis Amunátegui Reyes, que, fent-se ressò dels debats i idees de l'època, denuncien, entre d'altres mancances, la perspectiva eurocentrista encara present en aquest diccionari.

En el segon capítol d'aquesta secció, **Narcís Iglésias** detalla la feina de l'Oficina Romànica, la primera escola de romanística d'Espanya, creada a Barcelona el 1928. Va ser el centre de referència i d'excel·lència en l'estudi de les varietats romàniques, sovint partint de l'interès pel català, i va restar activa fins a finals dels anys 30. Aquí, però, es posa èmfasi especialment en les contribucions destinades a promoure l'estudi de dues varietats romàniques de vegades considerades menors: el galleg i l'aragonès. L'activitat impulsada per aquesta institució va permetre delimitar i caracteritzar aquestes llengües, les seves variants i la seva trajectòria diacrònica.

La quarta part, *estructura argumental: teoria i aplicacions*, està constituïda per dos treballs que estudien diferents aspectes vinculats amb l'estructura argumental. En concret, el primer treball posa l'accent en les estructures passives i el segon, en els predicats psicològics, temes pels quals la Montse Batllori va mostrar un viu interès, tal com palesen les seves publicacions. Així, la investigació d'**Anna Gavarró Algueró** i **Sergi Jo Galí** explora l'adquisició de les passives, una qüestió molt discutida en la bibliografia sobre estructura argumental i adquisició de primeres llengües, ja que aquestes construccions s'adquireixen més tard que les actives corresponents. Els autors analitzen la comprensió del verb català *semblar* en nens catalanoparlants de 3 a 7 anys. Gavarró i Jo duen a terme un experiment de condicions de veritat en la línia de Hirsch (2011) i Orfitelli (2012), en què, basant-se en diferents imatges, els participants, un grup de nens i un grup d'adults, han de decidir si les frases que se'ls presenten són vertaderes o falses. S'hi inclouen frases amb elevació

(*e.g. Els gossos semblen ser liles*), sense elevació (*e.g. Sembla que els gossos siguin liles*) i frases de control amb verbs copulatius i predicatius (*e.g. Els gossos són blancs*). Els resultats mostren que els nens, a partir dels 5 anys, entenen tant les frases del tipus *Sembla que els gossos siguin liles* com *Els gossos semblen ser liles*. Tenint això en compte, els autors conclouen que els nens catalanoparlants presenten un comportament similar al dels castellanoparlants descrit per Mateu (2019), en contrast amb els resultats obtinguts amb infants anglòfons (cf. Hirsch i Wexler 2006).

La recerca de **Jaume Mateu** i **Carles Royo** aprofundeix en l'estudi dels verbs psicològics impersonals del llatí arcaic i clàssic (*miseret, paenitet, piget, pudet* i *taedet*), els quals es conjuguen només en la tercera persona del singular. Aquests verbs apareixen en estructures amb dos participants, l'experimentador en cas acusatiu i l'estímul en cas genitiu (*Me pudet tui* 'm'avergonyeixo de tu'). Aquestes construccions són interessants en la mesura que semblen transgredir alguns principis generals assumits en el marc de la gramàtica generativa: el Principi de projecció ampliat de Chomsky (1982), que estableix que tota oració ha de tenir subjecte, i la Generalització de Burzio (1986), segons la qual no és possible assignar cas acusatiu a l'argument intern si no s'assigna paper temàtic a l'argument extern. Després d'una anàlisi detallada, els autors defensen que l'experimentador en acusatiu presenta característiques de subjecte i té preeminència jeràrquica respecte de l'estímul en genitiu. A més a més, el cas acusatiu de l'experimentador respondria a un cas inherent, que no exigiria la presència d'un nominatiu a l'oració.

La cinquena part, *anàlisi de corpus*, posa èmfasi en la importància de l'ús de dades obtingudes de fonts documentals diverses per a l'estudi lingüístic. Disposar de corpus representatius i equilibrats sempre va ser una preocupació en les investigacions de la Montse Batllori, tal com demostren els materials de pròpia creació que va generar per portar a terme la seva tesi doctoral. Els cinc treballs inclosos en aquesta secció mostren com n'és d'important atendre a corpus de diferents tipologies (textuals, lexicogràfics, epistolars, així com atles lingüístics) per poder arribar a descriure la llengua en la seva globalitat. El primer d'aquests treballs és el de **Glòria Claveria Nadal**, que estudia el contacte de llengües —en concret, la interferència del castellà sobre el català— a partir de l'anàlisi de la correspondència personal entre Estefania de Requesens i la seva mare (sobretot, les missives enviades

per la primera) entre els anys 1533 i 1540. L'autora es fixa especialment en qüestions que afecten el lèxic i la fraseologia i, en menor mesura, en alguns aspectes de la morfologia derivativa. Aquestes epístoles resulten interessants des del punt de vista del bilingüisme perquè es pot anar veient com evoluciona la influència del castellà en l'escriptura d'una dama de la noblesa traslladada a la cort castellana pels càrrecs que hi tenia el marit, noble castellà. L'estudi posa també al descobert l'abundància de fenòmens de transferència i canvi de codi.

Joseph García Rodríguez i **Marta Prat Sabater** ofereixen un estudi sobre fraseologia contrastiva. Els autors analitzen una sèrie d'unitats fraseològiques en català i espanyol amb les paraules *cielo/cel* amb l'objectiu d'esbrinar quins en són els punts en comú i també quines dissimilituds s'hi poden observar, especialment quant als aspectes morfològics i lexicosemàntics. A través d'aquest estudi, pel qual s'han fet servir dades de fonts lexicogràfiques diverses i portals lingüístics, els autors troben equivalències de tipus total i parcial i conclouen que els equivalents parcials són els més significatius; no obstant això, també destaquen que es pot presentar gradació atenent a les diferències que es troben.

La contribució de **Carolina Julià Luna** examina la variació denominativa del padastre del dit en espanyol, català i gallec. L'anàlisi dels noms d'aquest concepte en els atles lingüístics, des de la perspectiva de la semàntica cognitiva, permet observar que ens trobem davant d'un concepte amb un grau elevat de variació lèxica i, així mateix, que les creences i la cultura popular tenen un paper fonamental en la seva denominació. Així, doncs, l'autora presenta uns resultats que complementen les dades de Colón (1968, 1989a, 1989b) i que aporten informació sobre l'origen de la variació en la denominació d'aquesta realitat des d'una perspectiva històrica i diatòpica.

Coloma Lleal Galceran dedica el seu estudi a la negació contextual o expletiva en els textos del corpus del DiCCA-XV. L'autora investiga la relació d'aquest tipus de negació amb els diversos registres textual (jurídics i administratius, científics i tècnics, doctrinals i religiosos, històrics i descriptius, i poètics i de prosa literària), així com la seva relació amb l'origen lingüístic dels textos (originals en castellà o traduccions), i, finalment, aborda els casos en què trobem una combinació de les

condicions anteriors. A través d'aquesta anàlisi, planteja que l'alt índex d'aparició de la negació contextual podria ser un manlleu del llatí i del català en les traduccions, i no un tret propi del castellà del segle xv.

Finalment, el capítol de **Joan Torruella** presenta un enfocament metodològic que posa en relleu l'ús dels corpus i les immenses possibilitats que aquests plantegen per als investigadors, amb el necessari tractament estadístic de les dades que se'n poden extreure. El treball se centra en dos conceptes fonamentals per a l'anàlisi lingüística de dades procedents de corpus: el de variable i el de freqüència. Respecte al primer, es defensa que és imprescindible per a un bon disseny de l'estratègia d'anàlisi. En aquest sentit, es posa èmfasi en la distinció entre variables dependents i independents, així com entre variables moderadores, de control i aleatòries. Quant a les freqüències, es recorda la importància d'emprar no només les absolutes, sinó també les relatives, que permeten comparacions més fiables i arribar a possibles explicacions dels fenòmens. Tot això ve il·lustrat amb l'exemple de les variants per al concepte 'nit' en català a partir de dades del CICA.

Com pot comprovar el lector, el conjunt de treballs aquí reunits connecta amb la trajectòria docent i investigadora de la Montserrat Batllori, singularitzada per una visió oberta i rica que abraça la diacronia i la sincronia, marcs teòrics diversos i una perspectiva panromànica dels fenòmens que ha estudiat. Agraïm a tothom que hi ha participat la seva bona disponibilitat i col·laboració durant tot el període de gestació d'aquest projecte. Gràcies a tots per dedicar una part del vostre temps a bastir aquest volum d'homenatge.

La Montse ha estat *mestra* en tots els sentits de la paraula, excel·lint en cadascun dels àmbits acadèmics: la docència, la recerca i la gestió. El seu mestratge i la seva manera de fer han influït de manera decisiva en companys i en nombroses generacions d'estudiants.

ELISABETH GIBERT-SOTELO, ISABEL PUJOL PAYET,
ASSUMPCIÓ ROST BAGUDANCH, TERESA DE JESÚS TRO MORATÓ
Girona, desembre de 2023

AGRAÏMENTS

Volem expressar el nostre agraïment al Departament de Filologia i Comunicació, al Deganat de la Facultat de Lletres i a les coordinacions d'estudis de Filologia Catalana i de Filologia Hispànica de la Universitat de Girona per la total disposició i el suport econòmic. Moltíssimes gràcies, també, al Servei de Publicacions de la Universitat de Girona i a Documenta Universitaria per tot el treball, esforç i creativitat per donar forma a aquest llibre.

REFERÈNCIES CITADES

- Batllori, Montserrat. 1997-1998. Derivación y diacronía. *Estudi General* 17: 111-143.
- Batllori, Montserrat. 1998. Naturaleza y distribución de los determinantes y modificadores nominales en las lenguas románicas. Dins Paolo Ramat & Elisa Roma (eds.), *Sintassi storica. Atti del XXX Congresso Internazionale della Società di Linguistica Italiana. Pavia, 26-28 settembre 1996*, vol. 39, 547-566. Roma: Bulzoni.
- Batllori, Montserrat. 2016. The significance of formal features in language change theory and the evolution of minimizers. Dins Pierre Larrivée i Chungmin Lee (eds.), *Negation and polarity: Experimental perspectives*, 347-377. Cham: Springer.
- Batllori, Montserrat, Narcís Iglésias i Ana Maria Martins. 2005. Sintaxi dels clítics pronominals en català medieval. *Caplletra* 38: 137-177.
- Belletti, Adriana. 2015. The Focus Map of Clefts: Extraposition and Predication. Dins Ur Shlonsky (ed.), *Beyond Functional Sequence: The Cartography of Syntactic Structures*, 42-59. Oxford: Oxford University Press.
- Burzio, Luigi. 1986. *Italian Syntax: A Government-Binding Approach*. Dordrecht: Reidel.
- Cardinaletti, Anna. 1998. On the deficient/strong opposition in possessive systems. Dins Artemis Alexiadou i Chris Wilder (eds.):

- Possessors, predicates and movement in the determiner phrase*, 17-53.
Amsterdam: John Benjamins.
- Cardinaletti, Anna i Michal Starke. 1999. The typology of structural deficiency. Dins Henk van Riemsdijk (ed.), *Clitics in the languages of Europe*, 145-233. Berlin / New York: Mouton, de Gruyter.
- [CDH] Real Academia Española. *Corpus del Diccionario histórico de la lengua española*. <https://apps.rae.es/CNDHE>
- Chomsky, Noam. 1982. *Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- [CICA] Torruella, Joan, Manuel Pérez Saldanya i Josep Martines (dirs.). *Corpus Informatitzat del Català Antic*. <http://cica.cat/>
- Colón, Germà. 1968. Aragonés *enemigo*, alemán *Neidnagel*. Dins Kurt Baldinger (ed.), *Festschrift Walther von Wartburg Zum 80. Geburtstag 18. Mai 1968*, vol. II, 415-420. Tübingen: Niemeyer.
- Colón, Germà. 1989a. El *padrastró de la uña* ante *enemigo* y *enemic*. Dins *El español y el catalán, juntos y en contraste*, 283-296. Barcelona: Ariel.
- Colón, Germà. 1989b. Notas dialectales acerca del *enemigo* o *padrastró del dedo*. Dins *Homenaje a Alonso Zamora Vicente*, vol. II, 69-79. Madrid: Castalia.
- [CORDIAL-SIN] Martins, Ana Maria (coord.). 2000-. *CORDIAL-SIN: Corpus Dialectal para o Estudo da Sintaxe / Syntax-oriented Corpus of Portuguese Dialects*. CC licensed: CORDIAL-SIN by Centro de Linguística da Universidade de Lisboa. <http://clul.ulisboa.pt/recursos/cordial-sin-syntax-oriented-corpus-portuguese-dialects>
- [CORDIAM] Academia Mexicana de la Lengua. *Corpus Diacrónico y Diatópico del Español de América*. <https://www.cordiam.org>
- [CORPES XXI] Real Academia Española. *Corpus del Español del Siglo XXI*. <https://apps2.rae.es/CORPES>
- Costa, João i Sandra Pereira. 2013. *a gente*: pronominal status and agreement revisited. *The Linguistic Review* 30(2): 161-184.
- [CREA] Real Academia Española. *Corpus de Referencia del Español Actual*. <https://www.rae.es/banco-de-datos/crea>

[DiCCA-XV] Lleal, Coloma (dir.). *Diccionari del castellà del segle XV a la Corona d'Aragó*. <http://ghcl.ub.edu/diccaxv/>

Hirsch, Christopher. 2011. *The acquisition of raising*. Tesi doctoral. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.

Hirsch, Christopher i Kenneth Wexler. 2006. Children's passives and their resulting interpretation. Dins *The Proceedings of the Inaugural Conference on Generative Approaches to Language Acquisition North America, University of Connecticut Occasional Papers in Linguistics* (4), 125-136. Storrs: University of Connecticut.

Kany, Charles E. 1945/1969. *Sintaxis hispanoamericana*. Madrid: Gredos.

Martins, Ana Maria i Jairo Nunes. 2021. Brazilian and European Portuguese and Holmberg's 2005 typology of null subject languages. Dins Sergio Baauw, Frank Drijkoningen i Luisa Meroni (eds.), *Romance Languages and Linguistic Theory 2018: Selected papers from 'Going Romance' 32, Utrecht*, 171-190. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Mateu, Victoria E. 2019. Intervention effects in the acquisition of raising: Evidence from English and Spanish. *Language Acquisition* 28: 6-38.

Orfitelli, Robyn M. 2012. *Argument intervention in the acquisition of A-movement*. Tesi doctoral. Los Angeles: University of California Los Angeles.

Talmy, Leonard. 2000. *Toward a Cognitive Semantics: Typology and Process in Concept Structuring*. Cambridge, MA: The MIT Press.